

ANALIZA ARHIVSKE GRAĐE

Povijest i značenje LJPŠ-a

Ideja Ljetne psihologijske škole rodila se davne 1986. godine. LJPŠ jest oblik projektne nastave u kojemu studenti i voditelji zajedno rade na provođenju istraživanja. Sama ideja LJPŠ-a nastala je kao odgovor na određene nedostatke klasične nastave. Za razliku od standardnih oblika nastave, LJPŠ je pružio mogućnost praktične primjene znanja koje studenti usvajaju tijekom studija. Nadalje, na taj su se način studenti psihologije imali priliku uključiti u društvena zbivanja u svom okruženju, a uz dodatne sate učenja i rada koje pruža LJPŠ bilo je moguće nadoknaditi ono o čemu profesori u okviru klasičnih oblika nastave nisu stigli predavati i poučavati. Osim toga, ideja o LJPŠ-u bila je ujedno i ideja o poticanju suradnje između različitih odsjeka za psihologiju u SFRJ. Upravo je druženje i zbližavanje studenata međusobno, ali i voditelja (asistenata i profesora) i studenata jedna od najvažnijih odrednica LJPŠ-a.

Slika 1.

Polaznici 1. LJPŠ u Grožnjanu, 1988. godina

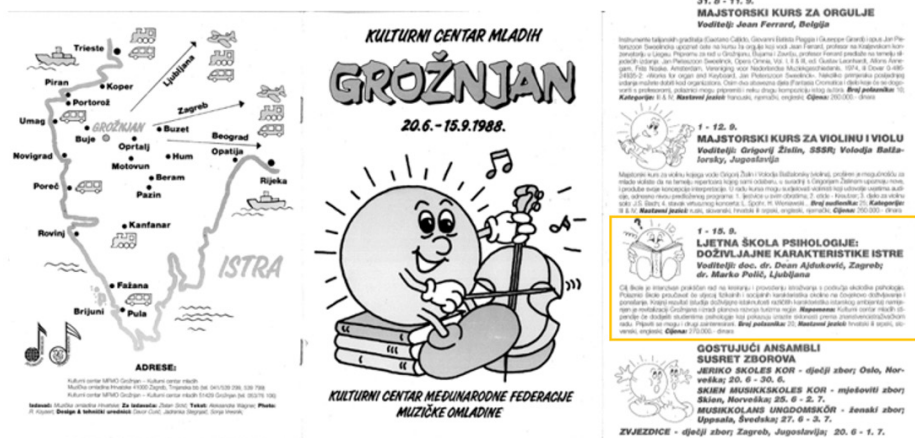

Napomena. Slika je preuzeta iz osobnog arhiva autorice.

Povijest LJPŠ-a je bogata i proteže se kroz više od 30 godina. LJPŠ dugo vremena nije bio službeni kolegij kakvog danas poznajemo. Rad na istraživanju u većini bi slučajeva započinjao oko prosinca i trajao sve do kraja kolovoza, kada se najčešće išlo na putovanje. No, putovanje nije nužno bilo kraj istraživačkog posla, već bi se on često provodio do prosinca. To znači da je sam projekt LJPŠ-a nerijetko trajao čitavu godinu. Ona najvažnija, prva Ljetna psihologijska škola dogodila se 1988. godine, a studenti i voditelji bavili su se ispitivanjem doživljajnih karakteristika Istre. Sama provedba odvila se u sklopu Kulturnog centra mladih Međunarodne federacije Muzičke omladine u Grožnjanu (Slika 1, Slika 2 i Slika 3).

Slika 2.

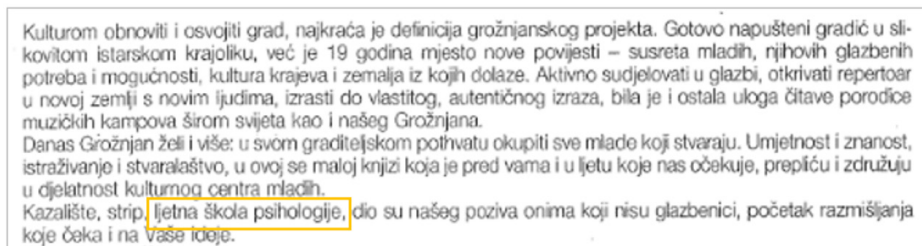
Isječci iz knjižice Kulturnog centra mladih "Grožnjan", u kojoj se spominje 1. LJPŠ

Napomena. Žutim pravokutnikom označeno je mjesto u knjižici na kojem se nalazi opis LJPŠ.

Slika 3.

Isječak iz knjižice Kulturnog centra mladih "Grožnjan" s definicijom i ciljem grožnjanskog projekta u kojem se spominje i 1. LJPŠ

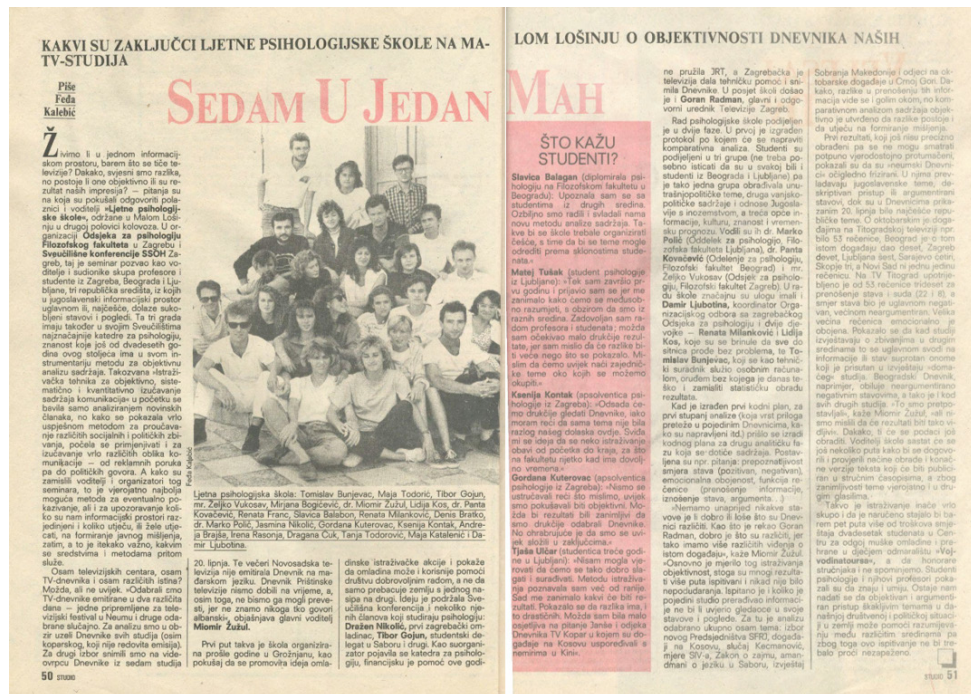
Napomena. Žutim pravokutnikom označeno je mjesto u knjižici na kojem se spominje LJPŠ.

Prvi LJPŠ ima veliko značenje jer su upravo voditelji i studenti koji su uložili trud u njezino ostvarenje postavili temelje i utabali put za sve one koje su slijedile. Već drugi LJPŠ nastavio je tim putem i svojom kvalitetom osigurao mjesto u časo-

pisu Studio (Slika 4). Više o tome kako se ideja rodila te razvijala u svojim ranim danima može se saznati iz prve ruke iz intervjua s utemeljiteljima i zagovarateljima prof. emeritusom dr. sc. Deanom Ajdukovićem s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te alumnima Draženom Nikolićem i Krešimirom Žnidarom, koji se nalaze na početku ove knjige.

Slika 4.

Članak o 2. LJPŠ u časopisu „Studio“, 1989. godina

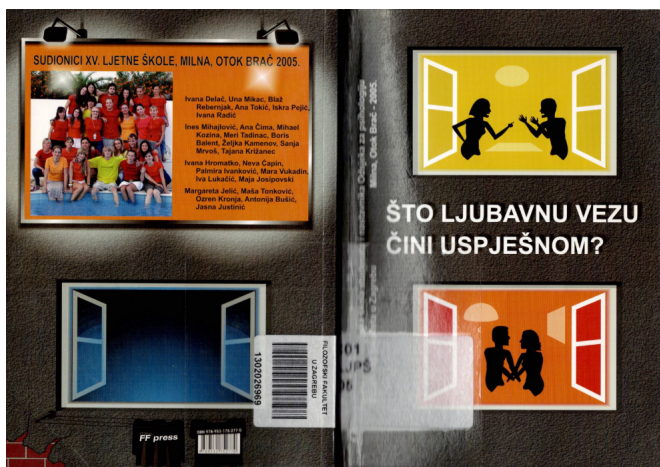

Od uvođenja Bolonjskog procesa 2005. godine, projekt i kolegij „Ljetna psihologijska škola“ kakvog danas poznajemo odvija se u ljetnom semestru akademske godine te nosi pet ECTS bodova. Projekt započinje osmišljavanjem problema i istraživačkog pitanja, a ideja je da završava publikacijom rezultata istraživanja u obliku knjižice (Slika 5). Neke su ljetne škole umjesto knjižica rezultirale znanstvenim radovima ili izlaganjima na konferencijama. Jedan dio rada na projektu odvija se tijekom semestra (najčešće u prostorijama fakulteta), dok se drugi dio rada odvija na zajedničkom putovanju studenata i voditelja. Upravo je to putovanje ono čega se polaznici najradije prisjećaju na spomen LJPŠ-a iako se mnogi zasigurno sjećaju i dugih radnih sati koje su proveli radeći na projektu tijekom semestra kako bi na putovanju ostalo što više vremena za ono neformalno dio druženja i zabave. Kroz ljetni se semestar balansira između istraživačkog rada i organizacije samog putovanja pri čemu studenti i voditelji traže smještaj, pribor i razna financijska, prehrambena, materijalna i druga potrebna sredstva.

Nadalje, publikacije knjižica u većini slučajeva nastaju u drugoj polovici godine (ili kasnije). Osim stjecanja iskustva pisanja istraživačkog rada, studenti se prilikom izrade knjižice imaju priliku okušati i u kreativnim aktivnostima te pokazati svoje skrivene talente kroz dizajniranje naslovnica knjižica (Slika 6). Publikacija rezultata u obliku knjižice, stoga, osim za prikaz rezultata samog istraživanja, služi i kao podsjetnik na sve ono lijepo što se tijekom LJPŠ-a događalo te na opsežan rad koji su studenti zajedno sa svojim voditeljima uspjeli obuhvatiti. U svakoj izdanoj knjižici polaznici i voditelji ostavili su svoj mali trag i ona ostaje kao vječni podsjetnik na lijepe studentske dane.

Slika 5.

Naslovnica knjižice 15. LJPŠ, 2005. godine

Slika 6.

Prikaz naslovnica knjižica nekih LJPŠ

Već tridesetak godina studenti i njihovi stručni voditelji uz podršku zvukova valova na Jadranskoj obali (Slika 6) raspravljaju o ozbiljnim temama i u prijateljskoj atmosferi svojim radom doprinose psihologiji kao znanosti i pokazuju da je važno u stvarnom životu, izvan fakultetskih klupa, primijeniti sve ono što smo tijekom studija naučili. U tih tridesetak godina, i tridesetak provedenih LJPŠ-ova, studenti, profesori i asistenti Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta proveli su izrazito vrijedna i opsežna istraživanja. U sklopu LJPŠ-ova do sada su provedena istraživanja u gotovo svakom području psihologije (klinička, socijalna, kognitivna, organizacijska, psihologija ličnosti, psihometrija, školska, biološka, i drugo), a teme su često pratile važna događanja u Hrvatskoj. Tako je, na primjer, u predratnom razdoblju drugi LJPŠ proučavao razlike u prenošenju važnih vijesti različitih republičkih centara, a u vrijeme koronavirusa polaznici trideset prvog LJPŠ-a bavili su se ispitivanjem povezanosti reproduktivnih strategija s pandemijom koronavirusa.

Povijest LJPŠ-a prepuna je zanimljivih priča, ljubavi, upoznavanja, druženja, istraživanja i učenja. Svaki sudionik i voditelj zaslužan je za to da danas iza sebe imamo takvo bogatstvo, a na nama je da i budućnost LJPŠ-a učinimo jednako bogatom. Ova *34. Ljetna škola o ljetnoj školi* naglašava važnost onoga što su dosadašnje ljetne škole ostavile iza sebe i nastoji potaknuti sve one koji dolaze da s jednakim žarom nastave tu predivnu tradiciju. U nastavku ovog poglavlja opisat ćemo rezultate istraživanja arhivske građe prijašnjih ljetnih škola, s ciljem dobivanja uvida u teme i način razvoja tog zanimljivog dijela studijskog programa psihologije na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Istraživački problemi

U analizi arhivske građe ispitani su sljedeći istraživački problemi.

1. Utvrditi na kojim su lokacijama održane Ljetne psihologijske škole.
2. Utvrditi zastupljenost članova (sudionika i voditelja) Ljetnih psihologijskih škola po rodu.
3. Utvrditi zastupljenosti područja psihologije obuhvaćenih provedenim Ljetnim psihologijskim školama.
4. Ispitati povijesni kontekst kao osnovu istraživanja provedenih u okviru Ljetnih psihologijskih škola.
5. Utvrditi zastupljenost, brojnost i karakteristike uzoraka istraživanja provedenih u okviru Ljetnih psihologijskih škola.
6. Utvrditi zastupljenost istraživačkih nacrti, korištenih mjernih instrumenata i statističkih metoda u istraživanjima provedenim u sklopu Ljetnih psihologijskih škola.

Metoda

Analiza arhivske građe

„Arhivska građa obuhvaća zabilješke i spise koji opisuju aktivnosti pojedinaca, ustanova ili društva u cjelini” (Milas, 2009, str. 487). Drugim riječima, svi tako skupljeni podaci mogu biti predmetom analize arhivske građe. Istraživanje tom metodom rijetko je samostalno te se češće koristi kao dopuna drugim podacima koje istraživači prikupljaju. Zbog toga se ta metoda još naziva „analizom sekundarnih podataka“ kako bi je razlikovali od primarnih koje su istraživači prikupili (Milas, 2009).

Uključena građa

Na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (FFZG) između akademske godine 1987./1988. i 2022./2023. provedene su 33 Ljetne psihologijske škole (Tablica 1). Od navedenih 33, dvije nisu bili projekt isključivo Odsjeka za psihologiju FFZG, već su bile rezultat međunarodne suradnje. One su posebno označene u Tablici 1. Dokumentacija koja je korištena u analizi arhivske građe primarno se sastojala od knjižica škola, odnosno, objavljenih izvještaja o provedenim istraživanjima. Ako za pojedine LJPŠ-ove knjižice nisu bile dostupne, uključeni su bilo kakvi postojeći dokumenti, PowerPoint prezentacije, bilješke, novinski članci ili slično. Tablica 1 sadrži informacije o prikupljenoj dokumentaciji. Prikupljajući dokumentaciju za analizu nismo uspjeli pronaći dovoljno ili uopće dokumentacije za tri LJPŠ-ova: ak. godina 1988./1989., dvogodišnji LJPŠ 1993./1994.–1994./1995., 1995./1996.. Zbog toga one nisu uključene u analizu. S time na umu, preko 90% svih provedenih LJPŠ-ova uključeno je u analizu.

Tablica 1. Prikupljena dokumentacija LJPŠ-ova (N = 33)

R. br.	Akademska godina	LJPŠ	Prikupljena dokumentacija
1.	1987./1988.	Doživljajne karakteristike Istre	bilješke
2.	1988./1989.	Komparativna analiza sadržaja TV dnevnika različitih republičkih centara	novinski članak, razgovor s voditeljem
3.	1989./1990.	Stilovi života, vrijednosne orijentacije i profesionalni interesi mladih	knjižica
4.	1992./1993.	Kvaliteta življenja prognanika	knjižica
5.	1993./1994. 1994./1995.	The relations between the sexes in Europe* (Odnosi između spolova u Europi)	/
6.	1995./1996.	Society in transition: A psychological approach* (Društvo u tranziciji: Psihološki pogled)	/

7.	1996./1997.	Socijalna percepcija i stavovi o turistima na otoku Krku	knjižica
8.	1997./1998.	Nacionalni identitet i međunacionalna tolerancija	knjižica
9.	1998./1999.	Generacijske razlike u osobinama ličnosti i mjerama psihološkog zdravlja	knjižica
10.	1999./2000.	Poimanje djeteta i percepcija dječjih prava u Hrvatskoj	knjižica
11.	2000./2001.	Problemi i potrebe mladih	knjižica
12.	2001./2002.	Psihološki aspekti nezaposlenosti	digitalna knjižica (CD)
13.	2002./2003.	Stigmatizacija marginalnih populacija	PowerPoint prezentacija, bilješke
14.	2003./2004.	Stanje i potrebe nadarenih učenika u Hrvatskoj	knjižica
15.	2004./2005.	Što čini vezu uspješnom, kvalitetnom i stabilnom?	knjižica
16.	2005./2006.	Ispitivanje tolerancije i njezinih korelata u svakidašnjem životu	knjižica
17.	2006./2007.	Mjerenje općeg obrazovanja i njegovi korelati	bilješke, neobjavljeni manuskript
18.	2007./2008.	Ličnost i radno ponašanje	knjižica
19.	2008./2009.	Mjerenje afekata	bilješke, neobjavljeni manuskript
20.	2009./2010.	Ličnost i glazbene preferencije	knjižica
21.	2010./2011.	Lažna sjećanja	knjižica
22.	2011./2012.	Metodološki aspekti računalne primjene testova	knjižica
23.	2012./2013.	Defining Dispositional Employability in Croatian Society (Definiranje dispozicijske zapošljivosti u hrvatskom društvu)	knjižica
24.	2013./2014.	Problemi i izazovi seksualnih manjina u Hrvatskoj	knjižica
25.	2014./2015.	Može li se oprostiti nakon rata: psihologijski pogled	knjižica
26.	2015./2016.	Uloga medija u socioemocionalnom razvoju mladih	manuskript
27.	2016./2017.	Čitalačka pismenost djece školske dobi	knjižica
28.	2017./2018.	Operacionalizacija profesionalnih postignuća	PowerPoint prezentacija, bilješke

29.	2018./2019.	Je li OK tražiti pomoć i podršku kad mi je teško?	bilješke, neobjavljeni manuskript
30.	2019./2020.	Kakvi su geekovi zaista?	knjižica
31.	2020./2021.	Bihevioralni imunosni sustav u doba pandemije	knjižica
32.	2021./2022.	Korištenje interaktivnog online modula i ozbiljne računalne igrice za razvijanje aktivnog otvorenog mišljenja	znanstveni rad, novinski članak (na portalu)
33.	2022./2023.	Kompulzivno seksualno ponašanje	razgovor s polaznicom, bilješke

*Napomena. / označava LJPŠ-ove za koje dokumentacija nije pronađena, dostupna, dostatna ili ne postoji; one nisu uključene u analiziranu arhivsku građu. * označava međunarodne LJPŠ-ove.*

Postupak

Postupak analize arhivske građe započeo je popisivanjem do sada provedenih LJPŠ-ova. Teme i godine provedbe prepisane su s *web* stranice Odsjeka za psihologiju (n.d.), a potom smo započeli s prikupljanjem dostupnih knjižica. Pretraživanjem kataloga Knjižnica grada Zagreba i Knjižnice Filozofskog fakulteta pronađeno je petnaestak knjižica dostupnih za posudbu. Na temelju prvotno skupljenih knjižica izradili smo tablicu koja sadrži obilježja pripadajućih LJPŠ-ova. U pregled smo uključili sljedeća obilježja: godina provedbe, naslov, lokacija, tema, područje psihologije, teorije na kojima se LJPŠ temeljio, povijesni kontekst provedbe, broj članova LJPŠ-a (broj voditelja i sudionika po rodu), ciljevi, problemi, uzorak, veličina uzorka, korišteni mjerni instrumenti, provedene statističke obrade te specifičnosti ako ih je bilo (npr. LJPŠ je trajao dvije godine). Svaku dostupnu knjižicu analizirala je jedna osoba, a po navedenim obilježjima. Za neke LJPŠ-ove nije bilo moguće popuniti sve kategorije. Primjerice, nije svaki LJPŠ nastao pod direktnim utjecajem povijesnog konteksta, već su se neke od njih bavile istraživačkim interesima voditelja i/ili polaznika.

Kada je resurs javno dostupnih knjižica iscrpljen, kontaktirali smo profesore i asistente Odsjeka za psihologiju FFZG, odnosno voditelje provedenih LJPŠ-ova, s ciljem prikupljanja dodatnih informacija. Neki su voditelji poslali slike, popise sudionika njihovih LJPŠ-ova, novinske članke, neobjavljene tekstove i bilješke koje smo također uključili u analizu. Zbog protoka vremena i višestrukih promjena načina pohrane podataka bilo je posebno izazovno pronaći dokumentaciju iz najranijih LJPŠ-ova. Primjerice, tijekom intervjua s alumnima otkriveno je kako jednu LJPŠ Odsjek nije naveo na svojoj *web* stranici. Riječ je o međunarodnom LJPŠ-u iz 1995./1996., "Society in transition: A psychological approach". Nažalost, dodatnim istraživanjem ipak nismo uspjele pronaći dovoljno dokumentacije za taj LJPŠ, stoga ni on nije uključen u analizu.

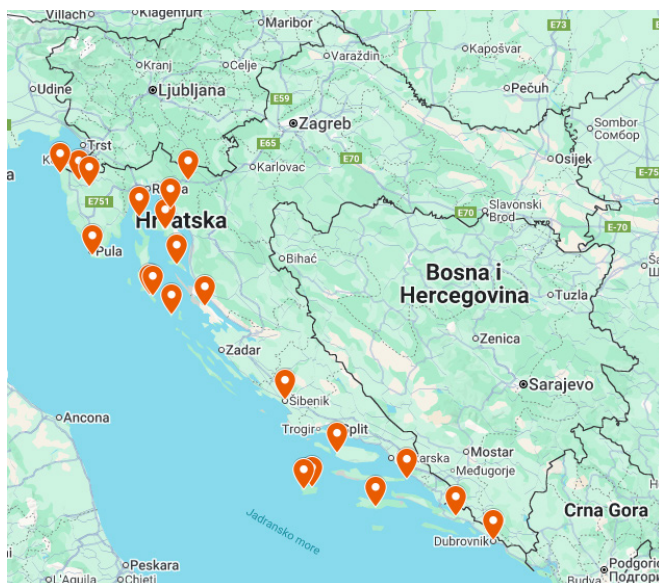
Rezultati analize arhivske građe

Kao što je prethodno navedeno, u analizu arhivske građe uključena je dokumentacija od 30 (91%) LJPŠ-ova iz razdoblja od 1987./1988. do 2022./2023. U Tablicama 2 do 4 i Prilozima A do F nalaze se prikupljene informacije, a u nastavku su sumirani glavni rezultati analize.

Naš prvi problem bio je utvrditi lokacije na kojima su održani LJPŠ-ovi. Na Slici 7 i u Prilogu A prikazana su mjesta koja su dosadašnji LJPŠ-ovi posjetili, pri čemu su gotovo svi LJPŠ-ovi bili smješteni duž Jadranske obale – od Umaga pa sve do Dubrovnika. Pritom je na otoku Visu održan najveći broj LJPŠ-ova ($n = 5$).

Slika 7.

Prikaz mjesta održavanja "ljetnog dijela" LJPŠ-ova ($N = 30$)

Što se tiče brojnosti članova LJPŠ-ova koje čine voditelji, gosti i studenti zajedno, dominantna vrijednost je 23 člana. Raspon članova kreće se od 14 do 35. Dominantna vrijednost broja voditelja i voditeljica iznosi 3, pri čemu je najmanji broj voditelja i voditeljica po LJPŠ-u 2, a najveći 6. Nadalje, dominantna vrijednost broja polaznika studenata i studentica po LJPŠ-u iznosi 20. Pri tome najmanji broj studenata i studentica iznosi 12, a najveći 31 (vidi Sliku 8 i Prilog B).

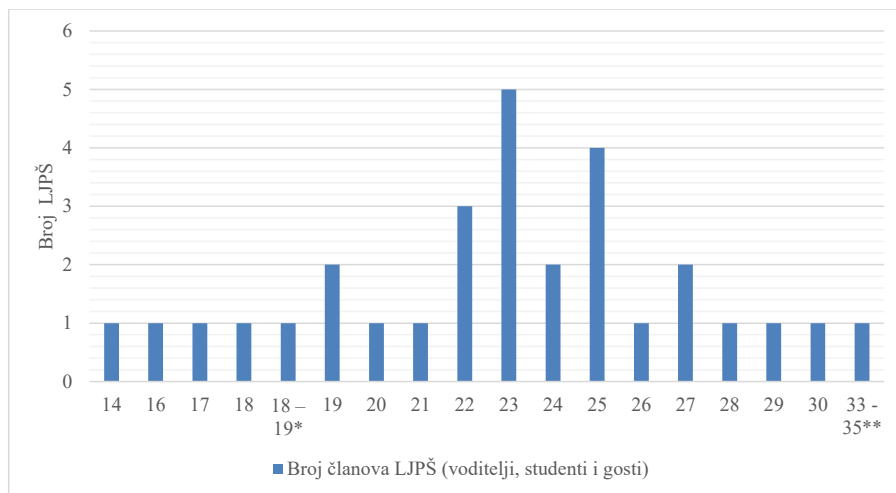
Ove rezultate možemo promatrati u kontekstu Bolonjskih procesa. Naime, na Filozofskom se fakultetu od akademske godine 2005./2006. studira prema, tada, novim studijskim programima te je zanimljivo usporediti broj polaznika i voditelja prije i nakon reforme. U godinama prije reforme dominantna vrijednost broja voditelja je 3, a studenata 21. Poslije reforme dominantne vrijednosti voditelja su 2 i 3, a

studenata 20. Za LJPŠ prije Bolonjske reforme raspon broja voditelja je bio između 3 i 4, dok se poslije raspon širi na između 2 i 6. S druge strane, za studente polaznike LJPŠ-a prije reforme ti rasponi iznose između 14 i 31 član, a poslije između 12 i 26. Takvi nalazi dovode do zaključka kako ne postoje znatne razlike između broja polaznika i voditelja LJPŠ-ova prije i poslije studijske reforme.

Nadalje, na svakom LJPŠ-u studentice čine većinu, a nekad i čitav uzorak (Slika 9). To nije iznenađujuće s obzirom na rodnu raspodjelu studenata na studiju psihologije na FFZG. Iz te je pak perspektive zanimljiva ravnoteža broja studenta i studentica polaznika na 22. LJPŠ-u 2012. godine “Metodološki aspekti računalne primjene testova”. Na dva LJPŠ-a (“Uloga medija u socioemocionalnom razvoju mladih” te “Kompulzivno seksualno ponašanje”) sudjelovale su samo studentice i voditeljice.

Slika 8.

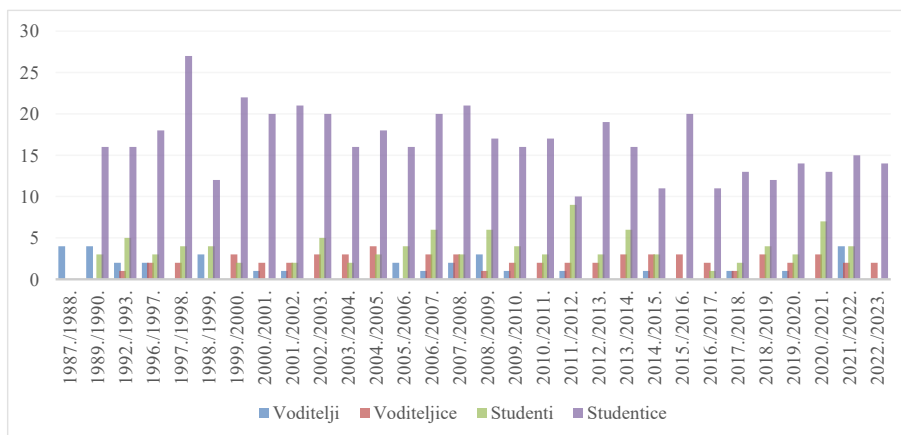
Zastupljenost brojnosti članova LJPŠ-ova (N = 30)

*Napomena. * Na LJPŠ-u 1988. godine sudjelovalo je 14 ili 15 studenata te četiri voditelja. Budući da ne možemo odrediti točan broj, stupac se odnosi na LJPŠ koji su imali 18 ili 19 članova. **Na LJPŠ-u 1998. sudjelovala su dva gosta, čime ukupni broj članova raste s 33 na 35.*

Slika 9.

Grafički prikaz frekvencija članova LJPŠ-ova po ulozu i rodu ($N = 30$)

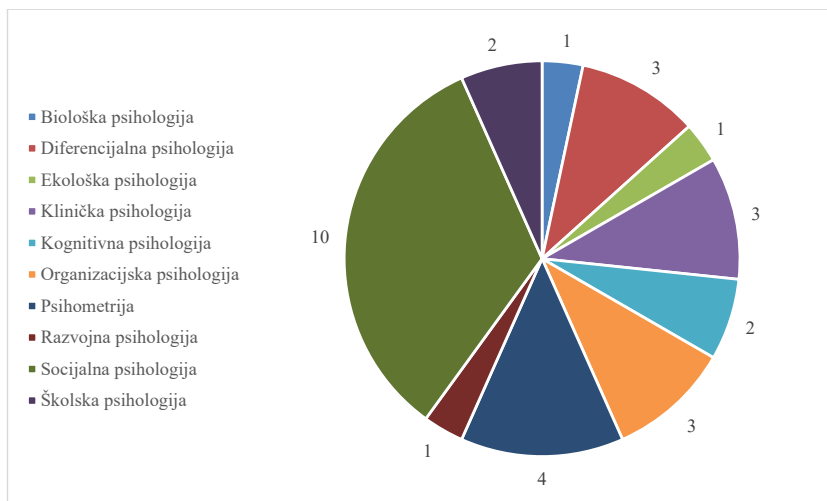
Napomena. Na LJPŠ-i 1988. godine sudjelovalo je 14 ili 15 studenata. O njihovom broju zaključili smo na temelju fotografije polaznika ispred ljetnikovca. Međutim, teško je odrediti njihov spol stoga su ti stupci nepostojeći za navedenu godinu. Na LJPŠ-i 1998. godine sudjelovala su dva gosta. Oni su pribrojani kategoriji muških voditelja LJPŠ-e.

U skladu s trećim problemom, na Slici 10 i u Prilogu C prikazana je zastupljenost područja psihologije obuhvaćenih provedenim LJPŠ-ovima. Pritom se najmanji broj LJPŠ-ova bavio ekološkom, razvojnom ili biološkom psihologijom. Konkretno, iz svakog prethodno navedenog područja proveden je samo jedan LJPŠ. Primjerice, u sklopu područja biološke psihologije je 2020./2021. održan LJPŠ pod naslovom “Bihevioralni imunostni sustav u doba pandemije”. Taj je LJPŠ imao za cilj provjeriti predviđaju li reproduktivne potrebe i potreba za očuvanjem tjelesnog integriteta (u smislu izbjegavanja zaraze) ponašanja vezana za traženje i privlačenje partnera za vrijeme pandemije koronavirusa. S druge strane, najveći se broj istraživanja ($n = 10$) bavio temama u sklopu područja socijalne psihologije. Na primjer, jedan od prvih LJPŠ-ova iz područja socijalne psihologije (“Nacionalni identitet i međunacionalna tolerancija”) imao je za cilj provjeriti u kojoj mjeri izraženost nacionalnog identiteta doprinosi objašnjenju međunacionalne (ne)tolerancije. Nadalje, u istraživanju provedenom u sklopu LJPŠ-a iz 1999./2000. godine pod naslovom “Poimanje djeteta i percepcija dječjih prava u Hrvatskoj” ispitano je kako se u našem društvu percipiraju djeca, koliko su djeca i njihovi roditelji upoznati s dječjim pravima, kakvi su im stavovi prema njima te u kojoj su mjeri stvorene mogućnosti za zadovoljenje tih prava u okviru škole, obitelji i šire društvene zajednice. Također, akademske godine 2019./2020. održan je LJPŠ koji je imao za cilj provjeriti koliko se zaključci iz američke *geek* kulture mogu primijeniti na hrvatsku u vidu *geek* interesa, identiteta i motivacije za uključivanjem u *geek* aktivnosti. Detaljan popis svih ciljeva i problema istraživanja za svako pojedino područje psihologije se nalazi u Prilogu C.

Treba napomenuti kako je svaki LJPŠ prilikom analize svrstan u samo jednu kategoriju područja psihologije. Svrstani su na temelju konsenzusa pet procjenjivačica, pri čemu je glavni kriterij bio dominantna tema istraživanja. Takav način analize podataka može ograničiti interpretaciju. Primjerice, LJPŠ iz akademske godine 1998./1999. pod naslovom “Generacijske razlike u osobinama ličnosti i mjerama psihološkog zdravlja” svrstan je u kategoriju diferencijalne psihologije, iako bi se mogla svrstati i u područje kliničke, odnosno razvojne psihologije. Također, procjenjivačice su težile svaki LJPŠ svrstati u višu tj. nadređenu kategoriju područja psihologije. Tako se, na primjer, LJPŠ iz 2022./2023. pod naslovom “Kompulzivno seksualno ponašanje (International sex survey)” bavio temom iz psihologije seksualnosti, no svrstan je u nadređeno područje kliničke psihologije. Stoga valja imati na umu da, iako takva metoda kategorizacije daje korisne podatke i uvid u povijest LJPŠ-a, svakako može ograničiti preciznost interpretacije podataka.

Slika 10.

Grafički prikaz frekvencija područja psihologije istraživanja u sklopu LJPŠ-ova (N = 30)

U Prilogu D prikazane su teorijske podloge istraživanja kao i povijesni kontekst u kojem se neki LJPŠ-ovi i njihovo pripadajuće istraživanje javljaju. Rat u Hrvatskoj i poslijeratno razdoblje utječu na teme brojnih prvih, ali i kasnijih LJPŠ-ova. Neke od tih škola su, primjerice, LJPŠ iz 1992./1993. s naslovom „Kvaliteta življenja prognanika”, LJPŠ iz 1997./1998. s temom „Nacionalni identitet i međunacionalna tolerancija” i LJPŠ iz 2014./2015. s naslovom „Može li se oprostiti nakon rata: psihologijski pogled”. Nadalje, tema na LJPŠ akademске godine 1999./2000. bila je „Poimanje djeteta i percepcija dječjih prava u Hrvatskoj”. Takav odabir teme nije slučajna jer je, naime, od 1. srpnja 1999. u Hrvatskoj na snagu stupio Obiteljski zakon koji regulira prava djece te odgovornosti, prava i dužnosti roditelja. Također, Hrvatska 2017. godine uvodi Nacionalnu strategiju poticanja čitanja za razdoblje

od 2017. do 2022. godine što motivira tadašnji LJPŠ da se bavi temom „Čitalačka pismenost djece školske dobi”. Međutim, na odabir teme nisu utjecali samo događaji na razini države, već i globalna stanja. Tako je pandemija koronavirusa zasigurno inspirirala LJPŠ 2020./2021. koji se bavio temom reproduktivnih strategija u vrijeme pandemije koronavirusa („Bihevioralni imunosni sustav u doba pandemije”).

Naš je peti problem bio utvrditi zastupljenost, brojnost i karakteristike uzoraka istraživanja provedenih u okviru LJPŠ-ova. U Tablici 2 i Prilogu E nalaze se prikupljene informacije o uzorcima. Valja napomenuti kako je iz obrade ovih rezultata isključen LJPŠ iz 2001./2002. („Psihološki aspekti nezaposlenosti”) jer tada nisu prikupljeni empirijski podaci, već je napisan pregledni zbornik.

Prosječna veličina uzorka u istraživanjima iznosila je 843 sudionika, pri čemu je najmanja veličina 159, a najveća 2 522 sudionika (Tablica 2). Kako bi se dodatno ispitala karakteristike uzoraka provedeno je tzv. otvoreno kodiranje prikupljenih podataka. Kategorije kojima se definiraju vrste uzoraka u istraživanjima nisu unaprijed određene nego su dobivene nakon pregleda prikupljenih podataka. U tom su se procesu iskristalizirale sveukupno tri kategorije vrste uzoraka, a to su opća populacija, učenici i studenti te specifična populacija (Tablica 2). Svako se istraživanje u sklopu provedenih LJPŠ-ova moglo svrstati u minimalno jednu od te tri kategorije, a maksimalno u sve tri. Zbog toga je zbroj svih istraživanja po vrsti uzorka veći od ukupnog broja svih istraživanja provedenih u okviru LJPŠ-ova koji su uvršteni u ovu analizu. Također, za tri LJPŠ-a nije bilo moguće odrediti točan broj pojedinih sudionika po vrsti uzoraka zbog čega ta tri LJPŠ-a nisu uključeni u izračun deskriptivne statistike (Tablica 2). Dobiveni rezultati sugeriraju kako u trećini istraživanja provedenih u LJPŠ-ovima ($n = 11$), uzorak djelomično ili u potpunosti čini opća populacija. Prosječna veličina takvih uzoraka iznosi 829 sudionika, pri čemu je najmanja veličina 103, a najveća 2 522 sudionika (Tablica 2). Sljedeći tip uzorka činili su učenici i studenti ($n = 14$). Prosječna veličina takvih uzoraka iznosi 538 sudionika, pri čemu je najmanja veličina 100, a najveća 1 731 sudionik (Tablica 2). U nekim LJPŠ-ovima ta je skupina sudionika činila samo dio uzorka, a u drugima uzorak u potpunosti. Primjerice, uzorak u istraživanju LJPŠ-a iz 2008./2009. godine („Mjerenje afekata”) čine, uz studente humanističkih znanosti, opća populacija kao i pacijenti hospitalizirani u psihijatrijskoj bolnici Sveti Ivan s različitih odjela i s različitim dijagnozama (Prilog E). S druge strane, uzorak u istraživanju LJPŠ-a iz 2011./2012. godine („Metodološki aspekti računalne primjene testova”) u potpunosti čine studenti Sveučilišta u Zagrebu (Prilog E). Naposljetku, u nekim istraživanjima ($n = 13$) uzorke su činili pojedinci vrlo specifičnih populacija kao što su bili prognanici (LJPŠ 1992./1993. godine na temu „Kvaliteta življenja prognanika”) ili pripadnici seksualnih manjina (LJPŠ 2013./2014. godine na temu „Problemi i izazovi seksualnih manjina u Hrvatskoj”) (Prilog E). Prosječna veličina takvih uzoraka iznosi 633 sudionika, pri čemu je najmanja veličina 56, a najveća 1 591 sudionik (Tablica 2). Na temelju svega navedenog možemo zaključiti kako uzorke u istraživanjima čine uglavnom pripadnici populacija koje su lako dostupne. Drugim riječima, uzorci provedenih ljetnih škola prvenstveno su bili prigodni.

Tablica 2

Deskriptivno-statistički pokazatelji obilježja pojedinih vrsta uzoraka u istraživanjima LJPŠ-ova (N = 30)

Vrsta uzorka	n	M	Min.	Max.
Svi uzorci	29	827	159	2 522
Opća populacija	13 (3)	796	103	2 522
Učenici i studenti	14 (3)	538	100	1 731
Specifična populacija	13 (2)	633	56	1 591

Napomena. n označava broj LJPŠ-ova po pojedinoj vrsti uzorka (u zagradi je označen broj istraživanja koji nisu uključeni u izračune zbog toga što nije moguće odrediti točan broj sudionika po vrsti uzorka). M je prosječna veličina uzorka. Min. je minimalna, a Max. maksimalna veličina uzorka. U nekim istraživanjima korišteno je više različitih vrsta uzoraka, pa je zbroj svih istraživanja po vrsti uzorka veći od ukupnog broja svih istraživanja provedenih u okviru LJPŠ-ova koji su uvršteni u ovu analizu.

Konačno, u sklopu šestog problema ispitana je zastupljenost istraživačkih nacrtâ, korištenih mjernih instrumenata i statističkih metoda u istraživanjima provedenim u sklopu LJPŠ-ova. Kao što prikazuje Tablica 3, većina LJPŠ-ova koristi kvantitativne nacrtâ istraživanja ($n = 20$), a devet LJPŠ-ova koristilo je i kvantitativnu i kvalitativnu metodologiju. Većina je istraživanja upotrebljavala već postojeće instrumente poput Rosenbergove skale samopoštovanja (Rosenberg, 1965), IPIP-300 (Goldberg, 1999), PANAS-a (Watson i sur., 1988) i sl. Ipak, u sklopu nekih LJPŠ-ova konstruirani su ili modificirani mjerni instrumenti specifično za potrebe tog istraživanja. Oni, primjerice, obuhvaćaju specifično izrađene skale (npr. Skala za ispitivanje stavova o turistima za 7. LJPŠ „Socijalna percepcija i stavovi o turistima na otoku Krku”), liste riječi za pamćenje (21. LJPŠ „Lažna sjećanja”), prilagodbe postojećih testova (npr. Test nizova riječi (Jacobson, 2001) za 27. LJPŠ „Čitalačka pismenost djece školske dobi”) i slično (Prilog F). Ovogodišnji LJPŠ prvi je isključivo kvalitativne prirode. Valja istaknuti kako je sedam LJPŠ-ova uključivalo neki oblik validacije: od provjere psihometrijskih svojstava postojećih upitnika (npr. PANAS, Watson i sur, 1988; 19. LJPŠ „Mjerenje afekata”) ili razvoja novih upitnika (npr. 16. LJPŠ „Ispitivanje tolerancije i njezinih korelata u svakidašnjem životu”), do validacije pretpostavki teorijskih modela (npr. 18. LJPŠ „Ličnost i radno ponašanje”).

Većina LJPŠ-ova koristi neku kombinaciju različitih istraživačkih nacrtâ. Iz donje Tablice 3 vidljivo je kako je najfrekventniji spoj deskriptivnih i korelacijskih nacrtâ u jednoj točki mjerenja, a do sada niti jedan LJPŠ nije proveo longitudinalno istraživanje. Takav odabir nešto jednostavnijih nacrtâ ima smisla s obzirom na trajanje kolegija i resurse dostupne za provedbu projekta. Ipak, longitudinalni nacrti mogu, ovisno o problemu istraživanja, imati neke prednosti nad transverzalnim. Primjerice, provedba medijacijskih analiza te kauzalno zaključivanje o odnosima među varijablama u većoj je mjeri opravdano u korelacijskim istraživanjima ako su podaci prikupljeni kroz minimalno tri vremenske točke (Selig i Preacher, 2009). U raspravi će biti više riječi o različitim mogućnostima reorganizacije kolegija kako bi se, između ostalog, omogućilo korištenje kompleksnijih istraživačkih nacrtâ.

Tablica 3*Vrste nacrtu provedenih istraživanja LJPŠ-ova (N = 28)*

R. br. LJPŠ	Vrsta provedenog istraživanja						
	DESC	CORR	LONG	EXP	FG/I	DATA	SC
1.	Doživljajne karakteristike Istre	✓					
3.	Stilovi života, vrijednosne orijentacije i profesionalni interesi mladih	✓	✓			✓	
4.	Kvaliteta življenja prognanika	✓	✓			✓	
7.	Socijalna percepcija i stavovi o turistima na otoku Krku	✓	✓				
8.	Nacionalni identitet i međunacionalna tolerancija	✓	✓				
9.	Generacijske razlike u osobinama ličnosti i mjerama psihološkog zdravlja	✓	✓				✓
10.	Poimanje djeteta i percepcija dječjih prava u Hrvatskoj	✓					✓
11.	Problemi i potrebe mladih	✓				✓	
12.	Psihološki aspekti nezaposlenosti			/			
13.	Stigmatizacija marginalnih populacija	✓	✓			✓	
14.	Stanje i potrebe nadarenih učenika u Hrvatskoj	✓					✓
15.	Što čini vezu uspješnom, kvalitetnom i stabilnom?	✓	✓				✓
16.	Ispitivanje tolerancije i njezinih korelata u svakidašnjem životu	✓	✓			✓	
17.	Mjerenje općeg obrazovanja i njegovi korelati	✓	✓				
18.	Ličnost i radno ponašanje	✓	✓				
19.	Mjerenje afekata	✓			✓		
20.	Ličnost i glazbene preferencije		✓				
21.	Lažna sjećanja			✓			
22.	Metodološki aspekti računalne primjene testova		✓				
23.	Defining Dispositional Employability in Croatian Society	✓	✓			✓	
24.	Problemi i izazovi seksualnih manjina u Hrvatskoj	✓	✓				
25.	Može li se oprostiti nakon rata: psihologijski pogled	✓	✓				
26.	Uloga medija u socioemocionalnom razvoju mladih	✓	✓				
27.	Čitalačka pismenost djece školske dobi	✓	✓				
28.	Operacionalizacija profesionalnih postignuća	✓	✓				

29.	Je li OK tražiti pomoć i podršku kad mi je teško?	✓	✓	
30.	Kakvi su geekovi zaista?	✓	✓	✓
31.	Bihevioralni imunosni sustav u doba pandemije	✓	✓	
32.	Korištenje interaktivnog online modula i ozbiljne računalne igrice za razvijanje aktivnog otvorenog mišljenja			✓
33.	Kompulzivno seksualno ponašanje		✓	✓

Napomena. *DESC* označava deskriptivno (fenomenološko) istraživanje, *CORR* korelacijsko (krossekcijsko), *LONG* longitudinalno, *EXP* eksperimentalna i kvaziekperimentalna istraživanja, *FG/I* kvalitativna istraživanja s fokusnim grupama ili intervjuima, *DATA* korištenje postojećih baza s podacima te *SC* istraživanja u kojima su prikupljene informacije iz više izvora. / označava slučaj preglednog LJPŠ-a.

Budući da su istraživanja provedena u sklopu dosadašnjih LJPŠ-ova najčešće koristila kvantitativne podatke, redovito su korišteni i kvantitativni analitički postupci (Tablica 4). Specifično, najčešće korištene analize koje se temelje na usporodbama rezultata različitih grupa (t-test, χ^2 test, ANOVA-u i neparametrijske alternative) te regresijske analize (multipla regresijska analiza i hijerarhijska regresijska analiza). Manji je broj ljetnih škola prikazivao rezultate faktorskih analiza (eksploratorna i/ili konfirmatorna faktorska analiza), a tri su se istraživanja usmjerila na ispitivanje medijacijskih ili moderacijskih odnosa među promatranim varijablama. Kvalitativna su istraživanja primarno koristila tematsku analizu.

Tablica 4

Vrste provedenih statističkih postupaka u istraživanjima LJPŠ-ova (N = 30)

R. br. LJPŠ	Vrsta provedene analize				
	Grupne usporedbe	Regresijske analize	Medijacija/ Moderacija	Faktorske analize	Tematska analiza
1.	Doživljajne karakteristike Istre	✓		✓	
3.	Stilovi života, vrijednosne orijentacije i profesionalni interesi mladih	✓	✓	✓	✓
4.	Kvaliteta življenja prognanika	✓	✓		
7.	Socijalna percepcija i stavovi o turistima na otoku Krku	✓	✓		
8.	Nacionalni identitet i međunacionalna tolerancija	✓	✓	✓	
9.	Generacijske razlike u osobinama ličnosti i mjerama psihološkog zdravlja	✓	✓		
10.	Poimanje djeteta i percepcija dječjih prava u Hrvatskoj	✓			
11.	Problemi i potrebe mladih	✓			

12.	Psihološki aspekti nezaposlenosti	/		
13.	Stigmatizacija marginalnih populacija	✓		✓
14.	Stanje i potrebe nadarenih učenika u Hrvatskoj	✓		✓
15.	Što čini vezu uspješnom, kvalitetnom i stabilnom?	✓	✓	
16.	Ispitivanje tolerancije i njezinih korelata u svakidašnjem životu	✓	✓	✓
17.	Mjerenje općeg obrazovanja i njegovi korelati	✓	✓	✓
18.	Ličnost i radno ponašanje	✓	✓	
19.	Mjerenje afekata		✓	✓
20.	Ličnost i glazbene preferencije	✓	✓	
21.	Lažna sjećanja	✓		
22.	Metodološki aspekti računalne primjene testova		✓	
23.	Defining Dispositional Employability in Croatian Society	✓	✓	✓
24.	Problemi i izazovi seksualnih manjina u Hrvatskoj	✓	✓	
25.	Može li se oprostiti nakon rata: psihologijski pogled	✓	✓	✓
26.	Uloga medija u socioemocionalnom razvoju mladih	✓	✓	✓
27.	Čitalačka pismenost djece školske dobi	✓	✓	
28.	Operacionalizacija profesionalnih postignuća		✓	
29.	Je li OK tražiti pomoć i podršku kad mi je teško?	✓	✓	✓
30.	Kakvi su geekovi zaista?		✓	✓
31.	Bihevioralni imunosni sustav u doba pandemije	✓	✓	
32.	Korištenje interaktivnog online modula i ozbiljne računalne igrice za razvijanje aktivnog otvorenog mišljenja	✓		
33.	Kompulzivno seksualno ponašanje		✓	

Napomena. Grupne usporedbe uključuju t -test, χ^2 test, ANOVA-u i neparametrijske usporedbe.

Regresijske analize se odnose na multiplu regresiju i hijerarhijska regresijsku analizu. Faktorske analize mogu biti eksploratorna i konfirmatorna faktorska analiza. / označava slučaj preglednog LJPŠ-a.

Deskriptivna statistika (M, SD, f, % ...) nije eksplicitno navedena u tablici jer su je provele gotovo svi istraživački LJPŠ-ovi, bilo opisno, kao odgovor na postavljene probleme ili kao temelj daljnjih analiza.

Kritički osvrt na metodologiju i buduća istraživanja

Prednosti analize arhivske građe novčana su i vremenska ekonomičnost, mogućnost povijesne usporedbe i nenametljivost (Milas, 2009). Budući da su podaci kojima se služimo već prikupljeni u druge svrhe, istraživači štede novac, vrijeme i trud kada se služe tom metodom te izbjegavaju istraživačku nametljivost i reaktivnost sudionika na mjerenje. S druge strane, to može dovesti do etičkih dilema u slučaju da podaci nisu anonimni ili javno dostupni, no u našem slučaju istraživanja LJPŠ-a to nije bio jedan od problema. Osim toga, pristup podacima koji su se prikupljali u duljem vremenskom razdoblju omogućava povijesne usporedbe.

Međutim, postoje određena ograničenja analize arhivske građe. Prva među njima je reprezentativnost podataka koja je pod upitnikom zbog dvije moguće pristranosti: selektivne pohrane i selektivnog očuvanja (Milas, 2009). Selektivna pohrana podrazumijeva da nisu svi prikupljeni podaci uvijek pohranjeni, što može biti zbog fizičkog ograničenja, nemara, procjene dokumentacije nevažnom od strane pohranitelja i sl. Također, s obzirom da je bilo potrebno prikupiti dokumentaciju koja je nastajala kroz posljednjih 36 godina, neka dokumentacija je ranije i postojala, ali ju je zbog protoka vremena, mijenjanja pohranitelja ili mijenjanja mjesta pohrane bilo nemoguće pronaći. S druge strane, selektivno očuvanje odnosi se na necjelovito očuvanje sve pohranjene građe. Primjerice, iz starije je građe zbog slabije vidljivosti i čitkosti moguće izvući puno manje podataka u usporedbi s novijom građom. U našem se istraživanju to prvenstveno odnosi na rukopise i bilješke prvih LJPŠ-ova koji su često bili jedina dokumentacija koju imamo iz tih godina.

Sljedeće ograničenje tipično za metodu arhivske građe jest nesklad između dostupnih podataka i onih potrebnih za valjane zaključke (Milas, 2009). Upravo iz tog razloga, poželjno ju je provoditi uz druge metode istraživanja, poput fokusnih grupa i intervjua. Naime, budući da su podaci prvotno prikupljeni u druge svrhe, može nastati nesklad između tako prikupljenih podataka i istraživačkih pitanja postavljenih analizom arhivske građe. Nadalje, nedostatak kontrole nad time koji su podaci nastali na prošlim LJPŠ-ovima za posljedicu ima to da se istraživački problemi vezani za arhivsku građu prilagođavaju već dostupnoj dokumentaciji (JoVE Journal, n.d.). Zbog toga treba biti oprezan pri interpretaciji, a često dodatno ograničenje toga je da se analizira puno podataka, a dobije malo valjanih i ograničenih zaključaka zauzvat.

Kao što je već spomenuto, objavljene knjižice LJPŠ-ova bile su polazišna točka ove analize arhivske građe. No, kako neki LJPŠ-ovi nemaju objavljene knjižice, u analizu je bilo potrebno uključiti i drugu dokumentaciju, koja se razlikovala po svojoj opsežnosti, formatu, vremenskom kontekstu i slično. Knjižice su kroz godine većinom pratile sistematizirani format i bile su međusobno usporedive, ali informacije u dokumentaciji poput novinskih članaka, PowerPoint prezentacija, plakata i slika su međusobno vrlo različite, i stoga teže usporedive. Također, za neke je LJPŠ-ove bila dostupna samo knjižica, za neke samo novinski članak, a za neke je bilo pregršt raznovrsne dokumentacije koja se međusobno nadopunjavala.

Izazovno je bilo, stoga, na temelju različitog broja informacija za svaki LJPŠ popunjavati tablicu prema zadanim kategorijama obilježja. To ujedno znači i da za neke LJPŠ-ove određene informacije nedostaju (primjerice, popis sudionika, istraživački problemi).

Također, budući da smo pregledavali vrlo opsežnu dokumentaciju, moguće je da su nam neke informacije promaknule i da smo ih propustili uključiti u analizu. Važno je naglasiti da nema jednog ispravnog načina analize podataka s LJPŠ-ovima te da je moguće odabrati i druga obilježja na temelju kojih će se uspoređivati i analizirati provedenog LJPŠ-a. Svjesni smo, stoga, da su prikazani rezultati iz navedenih razloga subjektivni, odnosno pristrani. Usprkos tome, prednost provedene analize arhivske građe je to što je većina informacija mogla samo biti prepisana, bez potrebe za interpretacijama i zaključcima istraživača (npr. broj sudionika, istraživački problemi, način obrade rezultata). Usmjeravanje na objektivna obilježja provedenih LJPŠ-ova smanjilo je pristranost analize arhivske građe. Naravno, neka obilježja prema kojima smo klasificirali provedene LJPŠ-ove bila su podložnija našoj interpretaciji. Primjerice, definiranje područja psihologije u kojem je istraživanje provedeno u pravilu je provedeno na temelju prosudbe članica tima, budući da ti podaci uglavnom nisu bili navedeni u dokumentaciji. Ipak, kako bismo osigurali što je moguće veću objektivnost, odluka o tome u koje područje psihologije će se svrstati pojedini LJPŠ donesena je na temelju konsenzusa pet članica tima.

Unatoč spomenutim ograničenjima, važno je naglasiti da je prikupljenom i analiziranom dokumentacijom unazad posljednjih 36 godina stvorena velika baza o povijesti LJPŠ-a. Sva dostupna dokumentacija sistematizirana je te se sada nalazi na jednom mjestu što omogućuje istraživačima njezinu daljnju i dublju analizu.